

Játéksarok: Golyózás

„A távolságot, mint üveggolyót...” – kapja meg a kis Balázs (feltéve, ha álomba szenderül) József Attila „Altató” című versében. Képtelenségnek tűnik, de a távolság valóban hihetetlenül közel van az üveggolyóhoz, hiszen a golyózás valamennyi formájában központi szerep jut a távolságnak.

Persze nemcsak üveggolyókkal folyt (folyhat) a játék. Már az ókori sírokban is találtak apró márvány gömböcskéket, golyózásra utaló falvéseteket, a kora középkoriakban pedig kisebb kőgolyócskákat, ami megerősíti, illetve feltételezi, hogy akkor is a játékszerek közé tartoztak. A népi játékok kutatói a XIX-XX. században sokszor feljegyezték, hogy a szegényebb gyerekek is szívesen golyóztak. Számukra a fazekasok készítettek különféle színes mázzal is bevont kiegészített agyaggolyókat. Akiknek azonban még ezek is elérhetetlenek voltak, azoknak valamelyik ügyes kezű rokonuk csiszolt efféle játékszereket.

A magyar irodalom leghíresebb golyózói kétség kívül a Pál utcai fiúk. Molnár Ferenc pontosan rögzítette, így könyve és az abból készült két játékfilm révén világszerte ismertté lett, miként játszottak a századforduló pesti golyózói. A kis Nemecek panaszolja el a regényben: „Akkor azt mondja Barabás: Menjünk be a Múziumba, és golyózzunk a falnál! És akkor mind bementünk a Múziumba, és golyózni kezdtünk a falnál. Azt játszottuk, hogy mindenki gurít egy golyót, és akinek a golyója eltalál egy olyan golyót, ami már oda van gurítva, akkor azé az összes golyó. És sorba gurítottuk a golyókat, már volt a falnál vagy tizenöt golyó, és volt közte két üveg is. És akkor egyszerre csak azt kiáltja a Richter: Vége van, jönnek a Pásztorok!” Emlékeztek? Azok a Pásztor testvérek, akik végül erőfölényükkel fenyegetőzve elrabolják az összes golyót (Einstand!).

A golyózásban az a gyönyörű, hogy minden közösség maga alakíthatja ki a szabályokat: akár játékról játékra újat. Vegyünk sorra néhány változatot!

Lyukgolyózás: A játék résztvevői 5-8 lépés távolságba egy öklömnyi gödröt mélyítenek a játéktérbe, s egymást váltva gurítanak. A lyukon kívül rekedt golyók a pályán maradnak mindaddig, amíg valaki a lukba nem talál. Ő aztán felszedheti az addig játékba hozott összes golyót, ha ugyanabban a sorozatban már mindenki gurított. Az esetben, ha a sorozatban utána következők közül másvalaki is betalál,

Szanyi Péter Einstand című szoborcsoportja (részlet)

egyenlő arányban kell osztozniuk. Ha nem lehet maradéktalanul elosztani a nyereményt (például hét golyót háromfelé), a fölös példányok a pályán maradnak.

Van ahol azzal a szabálykiegészítéssel játszanak, hogy az elől álló saját golyót egy következő gurításnál, hozzákoccantással is lukba lehet juttatni.

Koccantó: A játékosok itt is felváltva gurítanak az előre meghúzott két vonal közé. A túlgurított golyókat az egyes játézmák (7-7 gurítás) győztesei szedhetik fel. Úgy kell felváltva hármat-hármat görgetni, hogy a saját golyó hozzáérjen az ellenféléhez, de mindkettő a vonalközben (a pályán) maradjon. Ez esetben megérintett golyó a sikeres koccantó zsákmánya lesz, s azt a sajátjával együtt felveheti. A játézmá győztese mindig az, akinek a hetedik sorozat után a legkevesebb „játékosa” marad a pályán. A játékot az nyeri, akinek a legtöbb játézmát sikerül megnyernie. Egy játék öt, hét vagy tíz játézmából áll.

Araszolás: Lényegében hasonlít a Koccantóhoz, ám itt nincsenek pályavonalak és nem kell koccannia a kis gömböknek. Az elnyeréshez elegendő, ha közelebb fut hozzá egy másik golyó, mint a legkisebb játszótárs kifeszített hüvelyk- és mutatóujja (kisarasz), hüvelyk- és középsőujja (bakarasz), illetve hüvelyk- és kisujja (nagyarasz) hegyei közt mérhető legnagyobb távolság. Arról, hogy melyik arasz lesz a mérték, természetesen még a játék kezdete előtt meg kell állapodni.

Sorgolyó: A céltávolságban húzott vonalra minden gyerek egy sorban helyezi el saját három vagy öt játékgolyóját. Ezután felváltva gurítanak. Amennyiben sikerül eltalálni valamelyiket a maga üveggolyói közül, az illető jogot szerez egy újabb gurításra, amellyel a többiek gömbjeit veheti célba. Mindaddig folytathatja a kísérletezést, amíg talál. Minden golyó, amivel nem sikerült találni, a pályán marad. A játék addig tart, amíg akad eltalálható golyó. Az győz, akinek a legtöbb golyót sikerül felszednie. Az előre meghatározott gurítótávolság minden kör után, a játékosokhoz legközelebbi golyótól újra mérendő, azaz követi a célvonalától egyre messzebbre guruló golyókat.

Mandiner: Fal előtt játszották. Úgy kellett a falra pöckölni (a mutatóujjnak feszített hüvelykujj kipatintásával) a golyókat, hogy azok a falról visszapattanva találják el az „ellenséges” gömböcskéket, amelyek ily módon áldozattá, az eltaláló zsákmányává váltak. Az eredménytelenül pöccentett golyók a pályán maradtak. Ha valaki golyóbisát „menetből”, tehát nem visszapattintva érte találat, az felvehette nemcsak a támadó, hanem a maga golyóját is.

Centerezés: Egy, a többenél érzékelhetően nagyobb, kisebb, vagy mindenkéintől elütő színű golyó kellett hozzá. Volt, ahol ez puhafából készült, hogy könnyen mozduljon. Ez volt a célgolyó, amelyet egy közösen megállapított távolságba helyeztek. Felváltva gurítottak-dobtak a játékosok. Hét, kilenc, tíz vagy tizenöt kísérletből áll egy sorozat. Mindig az nyerte a sorozatot, akinek a sikerült – az eredeti helyéről gyakran kimozduló – célgolyóhoz legközelebbi helyre juttatnia a saját golyót. Ezt úgy is el lehetett érni, hogy a többiek közeli golyóit ugrasztotta egy-egy találattal folyton messzebb valaki. A játékot az nyerte, akinek sikerült a legtöbb sorozatot megnyernie.

Pontozkodó: A pálya közepére köröket rajzoltak, pont úgy, ahogy az egy lőlapon is látszik. A belső kör ért tízet, a továbbiak kifelé kilencet, nyolcat, hetet, hatot. Felváltva történt meg a három-három gurítás, melyek közül mindenki az adott kísérlet során elért legértékesebb találatának pontértékét írhatta fel. Az győzött, akinek a legtöbb pontot sikerült összegyűjtenie.

Kibombázó: Két játékos játszott. Egyenlő távolságra rajzolt egymás melletti körbe kellett elhelyezni öt-öt golyót. A cél az volt, hogy ki-ki a saját maga előtti báziskörből lökéssel, dobással, vagy pöcköléssel az összes golyót kibombázza. Akinek ez először sikerült az győzött.

Váras: Egy nagyobb kőhöz ferdén támasztott deszka tetejéről indították a golyót a „vár” irányába. A vár egy megfelelő távolságban felrajzolt négyzet volt. Ha ezen átgördült a golyó, a „bankba” került. Akinek sikerült úgy gurítani, hogy a golyó a várban maradt, az elnyerte a bank addigi tartalmát.

És ez csak néhány játék azok közül, amelyeket mifelénk golyózásként emlegettek. Párizstól Vlagyivosztokig, Fokföldtől Skandináviáig mindenütt népszerű játékszer volt a golyó. Manapság elsősorban Távol-Keleten lehet kedvelt, hiszen a hazai boltokban zacskószámra porosodnak a kínai és vietnami eredetű műüveggolyók. Változatosan színezettek és rendkívül olcsók, mivel nálunk nem igazán tudják (sem a szülők, sem a gyerekek) mihez is lehetne kezdeni velük.

Reméljük, hogy cikkünkkel sikerült felkeltenünk az érdeklődést irántuk.

- háes -